

аддзялення не магла задаволіць патрэбы краіны ў спецыялістах эканамічнай галіны, таму ў 1933 г. быў створаны Інстытут народнай гаспадаркі. У гэтым жа годзе пачала сваю работу і бібліятэка. У 80-ыя гады бібліятэка з'яўлялася метадычным цэнтрам бібліятэк вышэйшых навучальных устаноў па ідэйна-выхаваўчай рабоце. Штогод калектывам бібліятэкі праводзілася каля 80 мерапрыемстваў, 90 бібліяграфічных аглядаў, афармлялася звыш 300 кніжных выставак. Традыцыя правядзення масавых мерапрыемстваў захоўваецца тут і сёння, нягледзячы на тое, што на дадзеным этапе бібліятэка займаецца мадэрнізацыяй камп'ютэрнай базы, пераўтварэннем і аснашчэннем аб'ектаў і чытальных зал, дакамплектаваннем фондаў бібліятэк-філіялаў і арганізацыяй новых філіялаў, а таксама стварэннем і набыццём дадатковых інфармацыйных крыніц і інфармацыйнага забеспячэння чытачоў.

На жаль, не атрымліваюцца ў гэтым артыкуле змясціць інфармацыю аб кожнай бібліятэцы, прадстаўленай на канферэнцыі, а паколькі матэрыял заслугоўвае ўвагі, мы вырашылі ўсе даклады выдаць асобным зборнікам. Спадзяемся, што гэта работа дапаможа замацаваць карані дрэва гісторыі сістэмы бібліятэк вышэйшых навучальных устаноў.

13 мая для кіраўнікоў бібліятэк ВУНУ рэспублікі адміністрацыйнай Фундаментальнай бібліятэкі быў арганізаваны круглы стол "Бібліятэка вышэйшай навучальнай установы ва ўмовах рэформ вышэйшай адукацыі" з запрашэннем вядучых спецыялістаў Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь.

Summary

On May 12, 1998 at Belarussian State University the scientific-practical conference "From the History of Libraries of Higher Educational Institutions of Belarus" was held. The representatives of 26 libraries have taken part in a conference.

ЭКСЛІБРЫС ВАЦЛАВА ЛАСТОЎСКАГА — ГІСТОРЫКА, ПІСЬМЕННІКА І ГРАМАДСКАГА ДЗЕЯЧА БЕЛАРУСІ

У 1998 г. у фондах аддзела беларускай літаратуры Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі была знойдзена рэдкая кніга: Орловский И.Д. Белорусские народные рассказы. Т. 1. — Полоцк, 1908. (Тэкст на бел. мове), — з мастацкім экслібрысам, наклееным на яе форзац.

Экслібрыс уяўляе сабой белы прастанутнік 74x60 мм, на якім размешчаны сам малюнак 57x45 мм. Колер фарбы — залацістая охра, або гарчычны. На малюнку мы бачым выяву кніжнай паліцы (шафы). Пасярэдзіне стаяць вольна сем кніг і паперы. Зверху звісае сурвэтка з элементамі арнаменту, як на слухкіх паясах XVIII—XIX стст.: два сіметрычных "букета" з васількоў у авалах. Магчыма, гэта не сурвэтка, а выцінанка, папяровы падзор на паліцы — традыцыйная аздоба інтэр'ера народнага жылля ў беларусаў пачатку XX ст. Ніжняя частка экслібрыса — пустая кніжная паліца шафы, у цэнтры зацягнутая павуціннем, на фоне якога — вялікія літары "В.Л." Над левай ножкай шафы размешчаны знак "№", а над правай — пусты прастанутнічак, каб упісаць там лічбы.

Ёсць меркаванне, што гэты экслібрыс — адзін з першых менавіта беларускіх дарэвалюцыйных экслібрысаў пачатку XX ст. і належыць ён Вацлаву Ластоўскаму, "неадменнаму сакратару Адрэджэння". Вось некалькі аргументаў.

У выданні "Exlibris'ы А.Тычыны" А.Шлюбскага (Мн., 1928), падрыхтаваным Беларускам таварыствам бібліяфілаў, у прадмове да выяўленчага раду ёсць такія радкі: "Беларускі экслібрыс зарадзіўся ў дарэвалюцыйны час. Нам вядомы наступныя exlibris'ы гэтае пары:... 3) знак беларускага грамадскага дзеяча і вучонага В.Ластоўскага 1912 г. — паліца з кніжкамі і ініцыяламі "В.Л."..." (Усяго Шлюбскі падае толькі 4 экслібрысы, прозвішчы аўтараў не згадвае).

На тытульным аркушы кнігі І.Арлоўскага з наклееным экслібрысам стаіць штамп: "NASA NIWA" / belaruskaja haseta / Wilnia, Wilenskaja wulica № 20 / (roh Nowaj). Як вядома, у 1912 г. В.Ластоўскі жыў у Вільні, дзе працаваў рэдакцыйным сакратаром "Нашай нівы", вёў аддзел бібліяграфіі, пазней — загадваў першай беларускай кнігарняй у Вільні.

Змест экслібрыса з'яўляецца мастацкім адлюстраваннем поглядаў самога В.Ластоўскага. У 1910 г. ён выдаў "Кароткую гісторыю Беларусі" — сваю першую навуковую працу, у якой пісаў: "Гісторыя — гэта фундамент, на якім будзецца жыццё народа". Гэта была наогул першая кніга па гісторыі Беларусі на беларускай мове. У тыя ж гады Ластоўскі быў зачынальнікам вядомай дыскусіі аб эстэтычнай пазіцыі пісьменніка, заклікаў майстроў апяваць найперш "красу жыцця і прыроды", "сплачваць доўг" народу. Злаецца, што менавіта падобныя ідэі былі закладзены невядомым мастаком у алегарычную, філасофскую кампазіцыю гэтага экслібрыса ("узыходжанне", "лесвіна", "тры прыступкі часу" і развіцця чалавечага мыслення, духу). Верхняя частка экслібрыса, дзе знаходзіцца ўзор беларускага нацыянальнага дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва, паказвае, што гаспадар кнігазбору лічыў галоўнай нацыянальную праблематыку, а не класавую, прынамсі, ці вайсковую. Менавіта гэтай характарыстыцы адпавядае асоба Вацлава Ластоўскага.

Што тычыцца асобы мяркуемага аўтара гэтага экслібрыса, многае гаворыць за тое, што ім мог быць беларускі мастак Язэп Драздовіч, зямляк В.Ластоўскага (іх агульная радзіма Глыбоччына), які ў тыя гады гэтаксама супрацоўнічаў з "Нашай нівай", працаваў у галіне кніжнай графікі і меў вельмі блізкія з В.Ластоўскім погляды на нацыянальную гісторыю, культуру і жыццё народа. "Светы пісьменніка і мастака, — зазначае пра Ластоўскага і Драздовіча Ю.Пацюпа, — настолькі духоўна падобныя, што творы аднаго маглі б стаць ілюстрацыяй да твораў другога". У экслібрысе ёсць і характэрная асаблівасць аднаго з творчых прыёмаў Я.Драздовіча — у параўнанні з іншымі яго творами (фон з "кропак"). Але гэта, зразумела, пакуль што гіпотэза.

У фондах Нацыянальнай бібліятэкі пакуль выяўлена толькі адна кніга з экслібрысам Вацлава Ластоўскага. Прагляд кніг, што стаяць на паліцах побач, а таксама кніг, напісаных самім гісторыкам, да новых знаходак не прывялі. Тым не менш, мы ўпэўненыя, што нашы вялікія фонды хаваюць яшчэ дзесяткі і сотні падобных знаходак — фрагментаў бібліятэк вядомых дзеячаў беларускай гісторыі, навукі і мастацтва: Уладзіміра Пічэты, Міхася Мялешкі, Кастуся Езавітава, Браніслава Элімаха-Шыпілы, Язэпа Драздовіча і многіх-многіх іншых.